

vezetők megjelenése azonban új helyzetet teremtett. A mai értékes fémek, a rádium, a cirkónium, niobium, berillium, tantál nagyon szétszórta fordulnak elő. Ugyanez a helyzet a szakirodalommal. Régen elegendő volt a vezető folyóiratokat átnézni. A második világháború után a kutatás kiterjedt az egész világra. A publikációs gyakorlat elburjánzása következtében a tanulmányokat még a magfolyóiratok is hatalmas késéssel teszik közzé. Minden igyekezet ellenére a probléma nem oldódott meg, ezért megnőtt a referátumok jelentősége. Mert — folytatva az értékes kémiai elemek hasonlatát — a hasznos információt nemcsak a magfolyóiratok hordozzák, hanem a legkülönbözőbb országokban kiadott folyóiratok sokaságában jelennek meg időről időre jelentős közlemények. A szerzők úgy kísérik meg ezt leküzdeni, hogy cikkeik kivonatait referáló orgánumokhoz juttatják el, amelyek adatbázisaiból már 12–14 hét múlva visszakereshetők, szemben a folyóiratok 1–2 éves átfutási idejével.

A referáló technika azonban még nem fejlődött kellőképpen. Meg kell küzdenie a formai sokféleségekkel, a terjedelmi problémákkal, az adatbázis tartalmi szempontjaiból eredő nehézségekkel. A megoldás kulcsa az osztályozó-indexelő eljárásokban rejlik. Abban a kérdésben azonban, hogy a könyvtárak osztályozási gyakorlatának megfelelő, előre felépített nemzetközi kódokkal mehesse végbe az osztályozás, a szerző erősen pesszimista. Ennek oka: míg a kódok (osztályozási rendszerek) azon alapulnak, amit a könyvtáros már tud, addig értékes irodalomnak éppen az minősíthető, ami korábban nem tudott dolgokról, éppen elért eredményekről számol be. Megoldást a kulcsszavas osztályozásban lát. Több kulcsszó együttes alkalmazása valószínűleg célhoz vezethet, mégha a kulcsszavaknak nincs is kontrolljuk.

A numerikus adatok lényegesen különböznek a dokumentumoktól. Fő jellegzetességük, hogy egyedül nem állhatnak meg, össze kell kapcsolni őket definíciókkal, magyarázatokkal, azokkal a mérésekkel, amelyekben, illetve a forráshelyekkel, ahol előfordulnak stb.

A KGST-tagországok tudományos-műszaki haladásának komplex programja és a tudományos-műszaki tájékoztatás

Nyilvánvaló, hogy a KGST-tagországok 2000-ig szóló komplex kutatási-fejlesztési programjában meghatározott fő területek (a népgazdaság elektronizálása, automatizálás, az atomenergetika fejlesztése,

Az adatok kihatásukban a jelenlegi helyzeten messze túlmutatnak, a használatnak beláthatatlan lehetőségeket nyújtanak. Az adatok hosszú időre megőrzik értéküket. Ehhez példaként a régi Kína hozható fel, ahol vallási okokból pontosan feljegyezték a természeti jelenségeket. Egy japán professzor, *Mitsuo Keimatsu* egész életét arra áldozta, hogy régi szövegekben megkeresse a földrengés kínai írásjelét. Ha talált ilyen jelet, gondosan bejegyezte egy térképre. Így született meg ezeréves kínai források alapján egy földrengéstérkép. Kutatásait kiterjesztette a sarki fényre is, amelyet a kínai "vörös fény" írásjel fejezett ki. Régi kínai hiedelem szerint a sarki fény természeti csapást jelent. A professzor úgy találta, hogy a sarki fény jele a 12. században felettébb gyakran fordult elő. Az 1970-es években japán geofizikusok ennek alapján fedezték fel, hogy változás állt be a föld mágneses tengelyében. Újabbban a Kyoto melletti Biwa-tó iszapjában folytatott ásatások megerősítették ezt a feltevést.

A képi információk objektumokra vonatkozó két-dimenziós ábrázolások:

- a) fényképek — az objektumok hű megjelenítői;
- b) árnyképek — csak kontúrokat adnak részletek nélkül;
- c) formák (mould) — sematikus ábrázolások;
- d) formulák — bennük a reprezentáció eszközt a kódolási eljárások jelentik;
- e) szimbólumok.

Az a különbség köztük, hogy *a)* és *b)* az objektumhoz hű ábrázolás, *c)* pedig hatékony, kiemelő reprezentáció. A tervező, ábrázoló személy magatartása *a)* és *b)* esetén passzív az objektumhoz, *c)*-nél aktív. A *d)* típusnál kódolási szabályokra van szükség. A szimbólumok a *d)*-hez és *c)*-hez vagy *b)*-hez és *a)*-hoz kötődnek.

/FUJIWARA, Sh.: *Fundamental aspects of information in modern science.* = *International Forum on Information and Documentation*, 10. köt. 2. sz. 1985. p. 11–14./

(Horváth Tibor)

és új anyagok kutatása, illetve a gyártásukhoz szükséges berendezések kifejlesztése, biotechnológia) információellátása is megkülönböztetett gondoskodást kíván. Ebben a részt vevő országok teljes

információs infrastruktúrájának komoly és sürgető tennivalói vannak, nem utolsósorban az NTMIR szervezeti kereteinek aktivizálásával.

Tekintettel arra, hogy a komplex program fő célja a világszínvonal elérése a munka termelékenységében, mindenekelőtt két információs feladatot kell megoldani e cél elérésének támogatása érdekében:

- ◆ olyan *információs bázist* kell kialakítani, amely lehetővé teszi a gyártmányok műszaki színvonalának összehasonlítását,
- ◆ biztosítani kell azokat a *komplex értékeiési lehetőségeket*, amelyeket a tudomány és a technika az alapvető gazdasági problémák megoldása révén felkínál.

Minőségét tekintve mindkét információs feladat újszerű. Megoldásának egyik előfeltételét a távközlési (adatátviteli) problematika nemzetközi méretekben való megoldása jelenti, másik előfeltételét pedig egy közös, minden résztvevő által elfogadott adatbázis-módszertan megléte.

Az adatbázis-módszertan kialakításához az első lépésben egy adatbázis-fejlesztési programban kell megállapodni (várhatóan 2–3 ezer részadatbázis építésére lesz szükség), a másodikban pedig egy közös adatbázis-“filozófiát” kell kidolgozni, amely tükrözi a résztvevők egyetértését a legfontosabb strukturális és keresőnyelvi kérdésben.

A szóban forgó két feladat az információgyűjtésben és -feldolgozásban is újszerű. Felértékelődik ugyanis a kereskedelmi-gazdasági jellegű információk gyűjtése és a belőlük nyújtott szolgáltatás. Az ipari katalógusok, a vállalati irodalom, a külkereskedelmi információk módszeres gyűjtése és feltárása felettebb fontossá válik.

Kár volna, ha az NTMIR szervezeti-intézményi keretei nem hasznosulnának a komplex program információellátásának megszervezésében. Ehhez azonban szükség van arra, hogy

- ◆ a rendszer is “merjen” prioritásokban gondolkodni, s ennek jegyében a vonatkozó ágazatokat illetően vállalkozzék a szelektív fejlesztésre,
- ◆ oldja meg az információszolgáltatásokkal kapcsolatos felelősségi kérdéseket (főként gyakorlati kérdésekről van szó),
- ◆ az NTMIK aktívan szervezze mindazokat a munkákat, amelyeknek a már említett adatbázismódszertant kell mihamarabb eredményezniük.

Külön figyelemmel és rugalmasan kezelendő kérdés lesz a komplex program végrehajtó intézményei és a nemzeti információs rendszerek megbízhatóan működő kapcsolatrendszerének kialakítása és fenntartása, illetve az olyan munkamegosztásban való megegyezés, amely az érdekek alapján szabgátat a duplikálódásoknak.

A tennivalók világos és egyértelmű meghatározása és elvégzésének sürgetése annál inkább helyénvaló, mert egy Moszkvában tavaly ősszel tartott termékinformációs konferencia munkája során és eredményeiben is megmutatkozott, hogy “mindmáig hiányzik az az egységes koncepció, illetve nem született meg a szükséges módszertani dokumentumoknak az a köre, amely az egyes országokban egységesen orientálhatná a komplex program információellátásával kapcsolatos munkákat”.

/KUBÍK, J.: *Nové impulsy a úkoly pro spolupráci ve VTEI. = Československá informatika, 29. köt. 1. sz. 1987. p. 4–6.*/

(Futala Tibor)

Megnyílt a GPNTB terminálterme

1986 februárjában a GPNTB-ben (Gosudarstvennâa Publîčnaâ Naučno-Tehničeskaâ Biblioteka — Országos Nyilvános Tudományos-Műszaki Könyvtár) az olvasók számára megnyílt a terminálterem. Itt egyszerre hat olvasó használhatja párbeszédessé módon a könyvtár adatbázisait. A terem egyelőre hetente kétszer, két-két óra hosszat áll az olvasók rendelkezésére. Az eligazításra, begyakoroltatásra és a keresésre a teremben a számítóközpont három munkatársa teljesít szolgálatot. (Ennek mellékes haszna, hogy a számítóközpont munkatársai közvetlen “élményeket” szereznek az adatbázisok használhatóságáról.)

Az eddigi tapasztalatok szerint a használók 30%-a az eligazító plakátok és módszertani instrukciók figyelmes tanulmányozása után az adatbázisokat önállóan tudja használni. 40%-nak konzulensi segítségre van szüksége a használathoz. 30% nem kíván bekapcsolódni a keresésbe, hanem a szolgálatot teljesítő munkatárssal keresteti ki a szükséges adatokat. Ez a megoszlás igen kedvezőnek mondható. Részint azt tanúsítja, hogy sikerült viszonylag egyszerű keresési módszert kialakítani az adatbázisok használatához, részint pedig azt, hogy az eligazító plakátok és instrukciók megfogalmazása is közérthetővé sikeredett.